

Д. С. ЦВЕЙБЕЛЬ

Біфас з Макіївки

На південно-східній околиці Макіївки (колишне — Ханжонкове) влітку 1971 р. учень середньої школи № 72 Юрій Петров знайшов рубило. Завдяки турботам учительок Т. Г. Єгорової та Р. О. Попової рідкісний екземпляр було збережено і передано в археологічний музей Донецького державного університету.

Місце знахідки розташоване на вододілі між басейнами рік Крики (притока р. Міуса) і Кальміуса, на лівому схилі верхньої частини балки Мар'ївської (басейн р. Грузької, лівої притоки р. Кальміуса) за 15—20 м від тальвега. Абсолютна позначка в районі знахідки + 245. Рельєф місцевості тут змінений внаслідок багаторічних земляних і будівельних робіт. Виходи корінних порід у балці не простежуються, схили її пологі, вкриті чорноземом і розорані. В стінках господарських траншей (поблизу яких і було знайдено рубило) та стічних ям видно жовтий лесоподібний суглинок. На поверхні землі багато випадкових каменів: куски крейди, мергеля, пісковіку, різні шлаки і штучне технічне каміння.

Знайдене рубило (біфас) виготовлено на темно-сірому, напівпрозорому крем'яному відщепі. Його довжина 15,4 см, ширина 8,2 см, товщина п'яtkової частини 2,6 см, товщина біля вістря 0,3 см. Весь вирі вкрито «жирним поблиском» і молочною патиною, яка особливо глибока з опуклого, верхнього боку. На п'ятці частково збережена кірка (рис. 1, а, б; 2; 3). Знаряддя плоско-опукле, профіль його місцями слабо вигнутий.

Досить цікава техніка виготовлення. Ударний горбик відщепи займає майже дві третини всієї тильної поверхні. Очевидно, з метою сплюснення по ньому було нанесено кілька ударів, від яких залишились широкі сколи, спрямовані від лівого краю знаряддя перпендикулярно його поздовжній осі. Мабуть, спочатку відщеп був ширшим, оскільки устьє частини сплюсуючих сколів зрізані вторинною обробкою. Дещо незвичайним є те, що верхівка рубила збігається не з верхівкою відщепи, а з його базальною частиною. Можливо, це слід пояснити тим, що відщеп при відділенні від куска кременя вийшов трохи викривленим всередину на дальньому кінці, який зручно було кількома сколами обернути на п'ятку рубила.

Опукла сторона знаряддя у верхній і лівій частині його оброблена пластинчастими сколами різної ширини, які спрямовані від краю виробу навскіс щодо його поздовжньої осі. Краї рубила з верхнього боку підправлено дрібними сколами. В нижній частині опуклої сторони збитий пальцеподібний відросток, який, можливо, є залишком ростроблемніта, що в такому разі має свідчити про крейдянний вік сирєвини.

Оскільки знаряддя з однієї (лицьової, опуклої) сторони оброблене повністю, а з другої (тьильної, плоскої) частково, його слід віднести

користуючись класифікацією Ф. Борда, до часткових біфасів¹. Схожі біфаси Ф. Борд визначає як серцеподібно видовжені (*Biface cordiforme allonge*) і відносить до пізнього ашеля — муст'є з ашельською традицією².

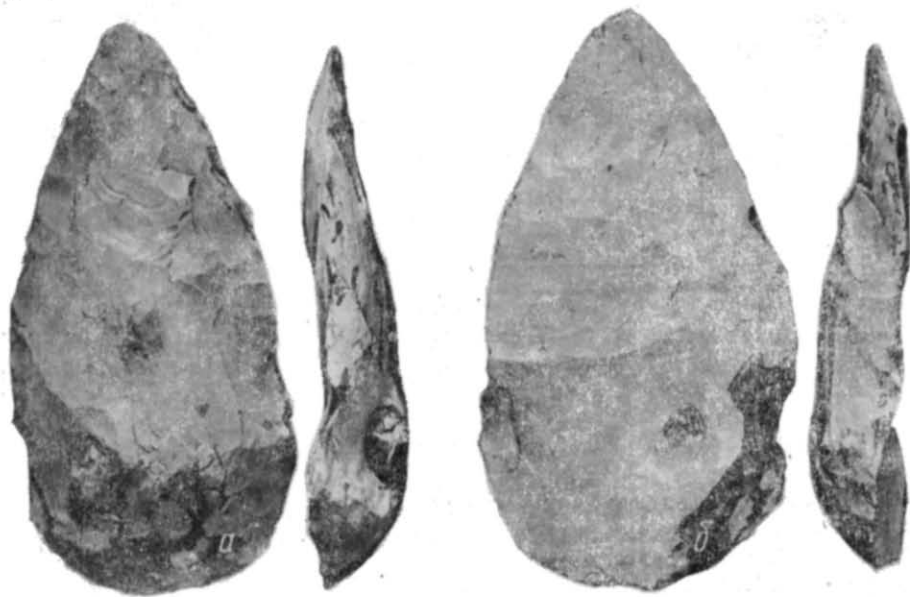

Рис. 1. Біфас з Макіївки:
а — відщеп зі спинки; б — відщеп з черевця.

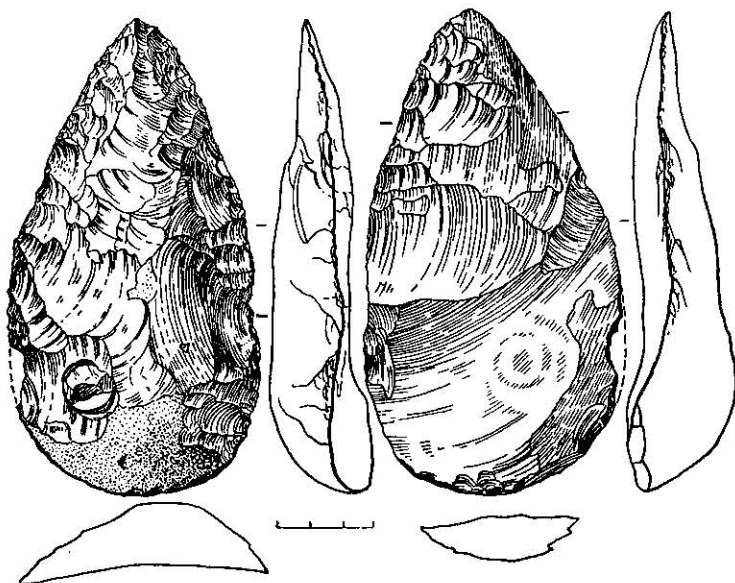

Рис. 2. Прорис біфаса з Макіївки.

В загальному плані макіївську знахідку можна зіставити з рубилами з Чокурчі³ (інше чокурчинське рубило зберігається у фондах Одеського археологічного музею). Але вони не являють собою повних аналогів.

¹ Bordes F. Typologie du paleolithique ancien et moyen.— Memoire, N 1. Bordeaux, 1961, pl. 75, 4.

² Ibid., p. 61, pos. 4; pl. 66, 3.

³ Векилова Е. А. Каменный век Крыма.— МИА, № 173. М., 1971, с. 139.

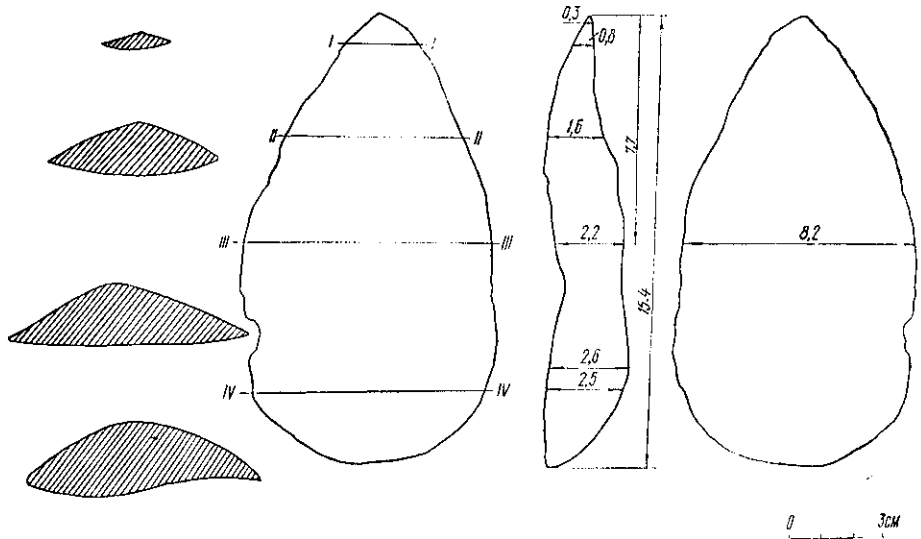

Рис. 3. Розрізи біфаса з Макіївки.

Від серцеподібно видовженого (за Ф. Бордом), яке здається нам найближчим за контурами до макіївського, останнє відрізняється тим, що у звуженій частині воно трохи більш витягнуте. Ця ж риса відрізняє його від рубила з Чокурчі.

Таким чином, на археологічній карті Донбасу з'явився ще один ранньопалеолітичний пункт, який, безумовно, заслуговує дальшого вивчення*.

В. К. ПЯСЕЦЬКИЙ

Мезолітичні стоянки торфовища Корма

Торфовище Корма, де 1974 р. автором було відкрито ряд стоянок, тому числі й мезолітичні, розташоване в Олевському р-ні Житомирської обл. Це торфовище витягнуте в субмеридіональному напрямі. Довжина його з півночі на південь близько 5 км, із заходу на схід — до 3 км. Нагромадження торфу проходило в улоговині, яка успадковує ядро стародавньої негативної геологічної структури, обмеженої з заходу і сходу пасмами кварцитоподібного лісковіку протерозою, причому виразніше в рельєфі виявлене східне пасмо, яке підвищується над поверхню торфовища на 20—30 м і підходить своїм північним кінцем близько до Овруцького кряжа. Пасма вкриті слабопотужними четвертинними відкладами, тут часто виходять на поверхню корінні породи. В пониженнях частинах улоговини в післяльодовиковий час місцями (особливо на східному березі торфовища) утворились дюноподібні піщані підвищення. Ще недавно в с. Рудня Озерянська існувала штучна дамба, споруджена в місці стоку води з торфовища в р. Пергу — ліву притоку р. Уборть, тому тут було велике й мілке озеро. Тепер вода спущена і ведеться добування торфу, найбільша потужність якого 5,5 м (середня — 2,9 м)¹. Торфовище дренаване рівчачками, а магістральний канал прокладено по старому руслу таким чином, що стік і зараз

* Користуючись нагодою, дякую археологам П. Й. Борисковському, В. П. Любіну і М. Д. Праслову, а також геологу О. А. Міляховцевському за консультацію.

¹ Торфяной фонд УССР, с. 140.